

Lidingöfloran

TORBJÖRN PETERSON

Projekt Lidingöfloran har pågått sedan 1986 under ledning av undertecknad. Syftet var att genomföra en fullständig kartläggning (undantaget är privat tomtmark) av Lidingös flora inom en begränsad tidsperiod. Efter säsongen 1994 och nio års fältarbete har detta mål nästan uppnåtts. Bara ett par rutor på Elfviks udde är ännu inte avslutade. Inventeringen omfattar vildväxande ormbunskväxter och fröväxter - i praktiken alla gröna växter utom alger och mossor - dvs, träd, buskar, gräs, "ogräs", örter, orkidéer, vattenväxter, etc. Från början deltog närmare tjugo personer - fältbiologer, universitetsbiologer och medlemmar i Lidingö Naturskyddsförening.

Björkskärs skärgård som inventerades 1994, ägs av Lidingö och har därför inkluderats i inventeringen. Området ger möjlighet till en intressant jämförelse mellan floran i ytter-skärgården och Lidingös innerskärgårdsflora.

Uppläggning

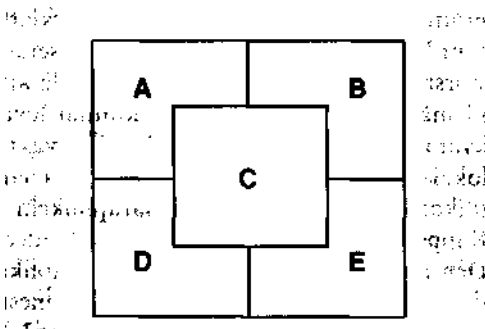
Lidingö har delats in i 47 inventeringsrutor om 1 x 1 km, motsvarande rutorna på Topografiska kartan (numera "Gröna kartan") i skala 1:50000. Dessa har i sin tur indelats i fem delrutor (fig 1). På detta sätt erhålls totalt 185 skilda rapportpunkter på Lidingö. För att täcka in alla växter under säsongen har varje delruta besökts minst tre gånger under säsongen - vår, sommar och höst. I varje enskild delruta har varje enskild växtart registrerats på en förtryckt inventeringslista. Under årens lopp har på detta sätt delruta lagts till delruta, helruta till helruta och växternas utbredningsmönster har sakta börjat framträda. Artantalet har skjutit i höjden för varje år, även under senare år, vilket visar naturens oförutsägbarhet och förmåga att bjuda på överraskningar.

Preliminära resultat

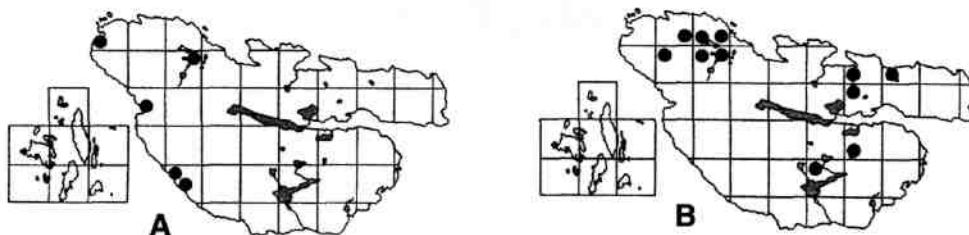
Då över 600 arter noterats hittills på Lidingö finns en väldig informationsmängd om Lidingös flora. Antalet enskilda växtobservationer i delrutor kan uppskattas till cirka 12.000. Det betyder att åtskilliga "nitlotter" i form av "ickeobservationer" gjorts, eftersom alla delrutor trots allt genomsökts (skulle alla arter funnits i alla delrutor skulle man fått 92.500 observationer). Antalet besök i delrutor blir cirka 550 stycken.

Växterna som miljöindikatorer

Lidingös flora är inte enhetlig med avseende på ekologiska krav. Olika arter kan ha dramatiskt skilda miljökrav och många arter är i sina naturliga förekomster starka indikatorer på en naturtyp som varit stabil under lång tid, medan andra arter tvärtom indikerar instabila miljöer utsatta för färsk markstörning. Till de senare hör våra kära "ogräs" som kanske till trädgårdsodlarens förvåning egentligen är ytterst känsliga och konkurrenssvaga växter. Det är bara våra

Figur 1. Varje inventeringsruta om 1 x 1 km, har delats in i 5 delrutor enligt figuren.

Figur 2. Kartorna visar på två arters utbredning på Lidingön (stora kartan) och i Björkskärs skärgård (lilla kartan) vilka blivit allt ovanligare i takt med att deras specifika miljöer försvunnit. A: Svartbräken, en sydbergsart. B: Skvattram, en våtmarksart.

odlade kulturväxter som är ännu konkurrenssvagare. Ogräsen konkurreras snart ut av tåligare vilda växtarter i en slags "jordens läkningsprocess". De växter på Lidingö som tilldrar sig särskilt intresse är de som klarar att växa i extrema växtmiljöer - maximalt fuktiga och maximalt torra miljöer. Våtmarker och sydberg - med några få undantag - hyser i dag Lidingös mest sällsynta flora (fig 2) då dessa miljöer i takt med landskapets omvandling blivit alltmer sällsynta.

Växtgeografisk tillbakablick

Lidingö tillhör de områden i Sverige som botaniskt är relativt väl kända. Flera äldre växtförteckningar ger möjlighet att följa florans och landskapets förändring. Den äldsta kända förteckningen med modern namngivning enligt Linné, härstammar från 1779. Fram tonar en bild där Lidingö utvecklats från "jungfrulig" skärgårdsö till civiliserad storstad. Vad som är intressant är ändå att så många ursprungliga arter kunnat leva kvar i skyddade växtmiljöer. Flera fina växtlokaler har återupptäckts, och några nya har tillkommit. Den omskrivna blårapunkeln i Kappsta är inte det enda intressanta fyndet. Den nuvarande inventeringen är sannolikt den mest systematiska och ytmässigt mest kompletta som någonsin redovisats för Lidingö. Trots detta har en icke obetydlig del av de arter som rapporterats i början av 1900-talet inte kunnat återfinnas.

Tendenser

Det stora arbetet med sammanställning av nuvarande data och jämförelse med tidigare resultat är knappast ens påbörjat. En trend är ändå att Lidingö - under hela den tid dess flora funnits dokumenterad - fortlöpande har förlorat arter. Detta väcker många frågor? När skall denna utveckling brytas? Kommer Lidingös flora att nå ett tillstånd av någorlunda jämvikt? Hur kommer det slutliga landskapet då att se ut?

Underlag för naturvårdsåtgärder

Med detaljkunskap om florans utbredning erhålls ett gott underlag för naturvårdsåtgärder i strävan att bevara idag unika och sällsynta växtmiljöer för rekreation och fritid. Växtlighetens variation utgör grunden i naturlandskapet och höjer den estetiska upplevelsen. Många växter är starka indikatorer på vissa naturtyper. Kan växter liksom lavar även indikera luftföroreningar? Kanske kan Lidingös flora ge svar?

Atlas över Lidingöns och Björkskärs flora?

Vad som skall ske med det stora faktamaterialet är i skrivande stund oklart.

Publicering kan vara av intresse, med tanke på kontinuiteten i dokumentationen av Lidingös flora, studiet av landskapets omvandling och genom den färsk ekologiska information som inventeringen kan tillföra dagens natur- och miljövardsdiskussion.